

Regionální konkurenceschopnost na příkladu Karlovarského kraje. Kritická analýza

JIŘÍ JEŽEK

*Západočeská univerzita v Plzni,
Středisko pro výzkum regionálního rozvoje
Husova 11, 306 14 Plzeň
Česká republika*

Abstract

The Karlovy Vary Region is one of the smallest regions in the Czech Republic. It seems that in last years it has been backwards after the rest of the regions of the Czech Republic. The paper deals with the analysis of reasons of this economic backward. First of all it analyses and evaluates business environment, companies' innovative potential and human resources. At the same time it tries to define conceptual starting points for the strategy of increasing competitiveness of the Karlovy Vary Region.

Key words: Regional competitiveness; Czech Republic; regional development

1 Úvod

Karlovarský kraj je jedním z nejmenších krajů v České republice. V posledních letech dochází k jeho zaostávání za ostatními kraji České republiky. Příspěvek se zabývá analýzou příčin tohoto hospodářského zaostávání. Analyzuje a hodnotí především podnikatelské prostředí, inovační potenciál firem a lidské zdroje. Pokouší se také formulovat koncepční východiska pro strategii zvyšování konkurenceschopnosti Karlovarského kraje.

2 Hospodářský vývoj Karlovarského kraje ve srovnání s ostatními kraji České republiky v letech 1995-2005

Karlovarský kraj, jak ukazuje následující tabulka 1, v polovině 90. let 20. století patřil mezi regiony České republiky s nejvyšší mírou hospodářského růstu. V období 1995 až 2005 však společně s Ústeckým krajem, ve srovnání s průměrem za Českou republiku, zaznamenal nejvýraznější propad hospodářské produkce v přepočtu na 1 obyvatele. V současné době (r. 2007) vykazuje Karlovarský kraj nejnižší hodnotu hrubého domácího produktu na 1 obyvatele, ve srovnání s ostatními kraji České republiky (cca 78% průměrného HDP v ČR v r. 2005) a zároveň nejnižší míru hospodářského růstu (měřeno ve stálých cenách roku 1995). K výše uvedené podprůměrné dynamice hospodářského růstu docházelo k období rychlého tempa hospodářského růstu na národní úrovni a za situace relativně příznivých zahraničně ekonomických souvislostí.

Obrázek 1: Karlovarský kraj

Tabulka 1: Srovnání vývoje HDP na 1 obyvatele v krajích České republiky v letech 1995 – 2005 (ČR=100).

Kraj	rok 1995	rok 2005
Pražský kraj	171,2	209,1
Středočeský kraj	89,6	92,9
Jihočeský kraj	91,4	89,1
Plzeňský kraj	98,4	95,9
Karlovarský kraj	94,0	77,7
Ústecký kraj	97,7	81,1
Liberecký kraj	87,0	80,0
Královéhradecký kraj	89,9	89,4
Pardubický kraj	89,0	82,5
Kraj Vysočina	89,1	84,2
Jihomoravský kraj	92,5	92,2
Olomoucký kraj	82,0	78,1
Zlínský kraj	90,6	80,1
Moravskoslezský kraj	86,8	81,7
Česká republika	100,0	100,0

Pramen: Regionální národní účty. ČSÚ, Praha.

Poznámka: hodnoty jsou relativizovány v hodnotě HDP na obyvatele za Českou republiku.

Z pohledu míry nezaměstnanosti došlo ve sledovaném období taktéž k významným změnám. Ačkoliv v posledních letech v krajích s nejvyšší nezaměstnaností dochází ke stagnaci či mírnému poklesu míry nezaměstnanosti, tak v Karlovarském kraji došlo po r. 2003 k růstu, přestože Česká republika v tomto období zaznamenala období relativně výrazného hospodářského růstu. Otázkou zůstává, zda-li tento protichůdný vývoj v Karlovarském kraji je důsledkem strukturálních změn regionální ekonomiky, anebo se jedná o projev celkového úpadku a zaostávání. [1], [2].

Výše uvedená jednoduchá analýza jasně vyvrací hojně rozšířenou představu, mohli bychom dokonce říci mýtus o bezproblémovosti hospodářského rozvoje Karlovarského kraje, resp. tvrzení, že Karlovarský kraj „na tom není ve srovnání s Ústeckým či Moravskoslezským

krajem tak zle“. Jestliže v Ústeckém a Moravskoslezském kraji lze hovořit o zastavení zaostávání, tak v případě Karlovarského kraje o pokračujícím úpadku. [1], [2], [3].

3 Hospodářské zaostávání Karlovarského kraje a jeho příčiny

Analýza příčin hospodářského zaostávání Karlovarského kraje je velmi složitá, neboť se nejedná o jednu či několik málo příčin, ale spíše o soubor negativních vzájemně se ovlivňujících a podmiňujících faktorů, které mají v konečném důsledku negativní dopad na regionální ekonomiku Karlovarského kraje. O procesech a mechanismech hospodářského zaostávání viz blíže např. V následujících pracích [4], [5] anebo [6].

Jak vyplývá jak z teoretických, tak i aplikovaných regionálně-ekonomických výzkumů, významným zdrojem regionální konkurenceschopnosti na počátku 21. století se staly znalosti a dovednosti, které napomáhají inovacím [7], [8], [9]. Problematika znalostní ekonomiky se přitom netýká pouze vyspělých (high-tech) oborů anebo rozvoje nových technologií, ale všech odvětví a oborů, tradičních nevyjímaje. Konkurenceschopnost přitom není chápána jako cenová, ale jako konkurence založená na neustálých inovacích. [10], [11], [12]. Znalosti jsou považovány za nejstrategičtější zdroj a učení za rozhodující proces vedoucí k vytváření dlouhodobé regionální konkurenceschopnosti. [8], [13], [14], [15], [16]. Rostoucí význam přitom sehrávají lidské zdroje. Znalosti a dovednosti pracovníků ovlivňují schopnost místních firem inovativně a kreativně řešit různé problémy, což je nezbytnou podmínkou úspěšného ekonomického rozvoje v podmínkách dynamicky se měnícího vnějšího prostředí globalizované ekonomiky [17], [18], [19].

Lidské zdroje a inovace představují dvě hlavní oblasti, ve kterých bývají identifikovány klíčové silné resp. slabé stránky regionální konkurenceschopnosti. V následující části příspěvku proto naši pozornost zaměříme právě na oblast lidských zdrojů a inovací, které mají z pohledu regionální konkurenceschopnosti stěžejní význam. [1], [9], [12].

4 Problémy lidských zdrojů v Karlovarském kraji

Karlovarský kraj má společně s krajem Ústeckým, ve srovnání s ostatními kraji České republiky, nejnižší vzdělanostní úroveň obyvatelstva. Podle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů (2001) mělo pouze 5,6% populace starší 15 let ukončené vysokoškolské vzdělání, zatímco celostátní průměr činil 8,9%. Zaostávání Karlovarského kraje v podílu vysokoškoláků je navíc doprovázeno procesem selektivní emigrace. Ta má přitom dvojí podobu [1], [13], [14], [20].

Zaprvé vysoce kvalifikovaní pracovníci odcházejí za atraktivnějším pracovním uplatněním do atraktivnějších a dynamických metropolitních oblastí mimo Karlovarský kraj (Praha, případně Plzeň anebo zahraničí). Viz výzkumy např. [20]. Za druhé nejperspektivnější mladí lidé odcházejí studovat vysokou školu mimo území Karlovarského kraje, přičemž se jich po úspěšném absolvování vysokoškolského studia vrací pouze velmi malá část. Intenzitu tohoto procesu zatím nebylo možno blíže kvantifikovat. Příčinou je především nedostatečně atraktivní nabídka vysokoškolského vzdělávání v Karlovarském kraji. Oba výše uvedené procesy dlouhodobě významně snižují potenciál lidských zdrojů v Karlovarském kraji [1].

Absence nabídky kvalitního vysokoškolského vzdělávání v Karlovarském kraji má některé příčiny, které nelze jednoduše vyřešit, jako je např. nezbytnost vysoké územní a institucionální koncentrace špičkových odborníků. Proto se jako možné (reálné) řešení dané situace ukazuje motivace vysoce kvalifikovaných pracovníků k návratu resp. přilákání do Karlovarského kraje a aktivizace místních vysoce kvalifikovaných pracovníků. K motivačním

faktorům patří nejenom atraktivita pracovního uplatnění (možnost seberealizace anebo kariérního postupu atd.), atraktivita pracovního a životního prostředí, ale také možnosti kontaktů s nejnovějším vývojem v daném oboru, možnosti celoživotního vzdělávání atd. Identifikace úspěšných (původem místních) obyvatel a rozvíjení jejich vazeb na Karlovarský kraj a jeho hospodářskou základnu tak představuje jednu z možností, jak vyvážit negativní efekty selektivní emigrace .

Problémy s nabídkou pracovních sil (nejenom z pohledu vzdělání) pociťují také místní zaměstnatelé. Firmy v Karlovarském kraji především postrádají vysoce kvalifikované specialisty s odpovídající praxí. Jedná se přitom o jednu ze tří hlavních bariér zavádění inovací ve firmách (vedle vysokých nákladů a nedostatku finančních zdrojů) [21], [1], [22].

Jedná se přitom o spojité nádoby, neboť nabídka atraktivních pracovních příležitostí, která by v Karlovarském kraji udržela vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, je nedostatečná. To souvisí mimo jiné s hospodářskou strukturou kraje, který se vyznačuje ve srovnání s ostatními regiony České republiky vysokým podílem tradičních odvětví a oborů s nízkou produktivitou práce.

Co se týče pracovníků ve výzkumu a vývoji, tak Karlovarský kraj je daleko nejhorším krajem České republiky. Problém přitom nespočívá pouze v malém počtu pracovníků výzkumu a vývoje, ale také v jejich specializaci a věkové struktuře (v důsledku odchodu do zahraničí či do ostatních krajů ČR, zánik vědeckovýzkumných zařízení či jejich polistopadová transformace atd.). V Karlovarském kraji se před rokem 1989 nacházela některá specializovaná vědeckovýzkumná pracoviště jako např. Výzkumný ústav balneologický, Výzkumný ústav stavebních hmot a jiné, která byla vázaná na místní zdroje (lázeňství, těžba, výroba porcelánu). Vzhledem ke specifickému zaměření výzkumu a vývoje a narušení kontinuální obnovy vědeckovýzkumných pracovníků dochází ke stárnutí lidských zdrojů. Pokud nebudou tyto lidské zdroje obnoveny a dále rozvíjeny, může dojít k ještě větší degradaci místně specifického výzkumu a vývoje. Jeho zachování a rozvoj přitom představují jeden z klíčových předpokladů pro stabilizaci a modernizaci v tradičních oborech regionální ekonomiky. Dlouhodobá tradice určitých oborů (porcelán, keramika, lázeňství, stavební hmoty) vytvořila velké množství sdílených a rozptýlených znalostí. Pokud však výzkum a vývoj v těchto tradičních oborech zanikne, tak nashromážděné znalosti již nebudou nikdy aktivizovány a jejich potenciál bude ztracen. Koncentrace znalostí a zkušenosti v tradičních místních odvětvích a oborech s přežívajícím výzkumem a vývojem představuje potenciál konkurenceschopného rozvoje regionální ekonomiky Karlovarského kraje [1], [3], [23].

Na základě zhodnocení rozvojových předpokladů Karlovarského kraje nelze očekávat dynamický rozvoj nových inovativních oborů, které by představovaly kompenzaci negativního či stagnujícího vývoje (snižování zaměstnanosti) v tradičních oborech jako je např. těžba uhlí a kaolinu anebo výroba porcelánu. I v případě optimistického scénáře dalšího rozvoje Karlovarského kraje lze očekávat pouze pozvolný rozvoj nových oborů či ekonomických činností. Proto pouze prostřednictvím promyšlené podpory celkové modernizace tradičních oborů s vysokou zaměstnaností (jako je zavádění nových technologií, nové trhy, orientace na kvalitu a náročné zákazníky) lze dosáhnout restrukturalizace regionální ekonomiky bez negativních regionálně-ekonomických dopadů resp. dramatických dopadů na nezaměstnanost.

Problémy lidských zdrojů se netýkají pouze vysoce kvalifikované pracovní síly. Z analýzy vzdělávacích potřeb Karlovarského kraje vyplývá, že především v průmyslových oborech,

kteřé jsou v kraji silně koncentrovány, existuje trvalý převis poptávky na nabídkou. Týká se to různých učňovských oborů a profesí. Jako příklad lze uvést brusiče a obráběče kovů (vyučené na nových technologiích), specifické profese ve strojírenství, malíře a tiskaře porcelánu, šičky atd. Z průzkumu zaměstnavatelů také vyplývá, že některé specializované učňovské profese je velmi obtížné nalézt a pokud jsou nalezeny, tak často neodpovídají požadavkům zaměstnavatelů [21].

Řešením této situace se ukazuje propojení (koordinaci, strategické usměřování) služeb trhu práce s nabídkou středního a celoživotního vzdělávání v kraji. Taková koordinace vyžaduje úzkou spolupráci s místními firmami. Jedná se zejména o zprostředkování odpovídajících informací o potřebách firem vůči tvůrcům politik trhu práce a vzdělávání v Karlovarském kraji. Dále pak o spolupráci v oblasti obsahu vzdělávání, kdy školy bez spolupráce s firmami nemohou zajistit potřebné vzdělání a praktické dovednosti, jež firmy požadují [1], [21].

5 Inovace v Karlovarském kraje

Karlovarský kraj zaostává nejenom v oblasti podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, ale také z pohledu počtu pracovníků ve výzkumu a vývoji a výdajů firem na výzkum a vývoj (v této souvislosti často hovoříme o lidských a finančních vstupech do oblasti výzkumu a vývoje).

V Karlovarském kraji nesídlí žádná veřejná univerzita či vysoká škola technického zaměření, což značně omezuje potenciál spolupráce a transferu nových poznatků a technologií mezi vysokými školami a místními firmami. Tato situace nepřispívá ani k získávání ani k udržení špičkových technických pracovníků, kteří potřebují udržovat pravidelné kontakty s výzkumnými a vzdělávacími institucemi ve svém oboru. Pobočka Fakulty ekonomické Západočeské univerzity v Plni resp. v Chebu či Vysoká škola Karlovy Vary o.p.s. (s právníkem zaměřením) mohou být zdrojem určitých kapacit v oblasti podnikové ekonomiky anebo podnikání, ale podobné aktivity mají v inovačním procesu většinou spíše doprovodnou funkci a z hlediska technického resp. technologického rozvoje nepředstavují potřebnou znalostní základnu pro významnější produktové a technologické inovace [1], [3], [22].

Tabulka 2: Zaměstnanci ve výzkumu a vývoji v jednotlivých krajích České republiky v r. 2005. Lokalizační koeficienty – koncentrace zaměstnanců výzkumu a vývoje vztažená k územnímu rozmístění celkového počtu zaměstnanců.

Kraj	celkem	výzkumníci
Pražský kraj	3,14	3,39
Středočeský kraj	0,90	0,87
Jihočeský kraj	0,60	0,53
Plzeňský kraj	0,58	0,59
Karlovarský kraj	0,05	0,04
Ústecký kraj	0,21	0,17
Liberecký kraj	0,71	0,65
Královéhradecký kraj	0,58	0,56
Pardubický kraj	0,90	0,76
Kraj Vysočina	0,32	0,31
Jihomoravský kraj	1,29	1,38
Olomoucký kraj	0,80	0,71
Zlínský kraj	0,70	0,48
Moravskoslezský kraj	0,49	0,47
Česká republika	1,00	1,00

Pramen: Český statistický úřad, Praha, 2006.

Tabulka 3: Výdaje na výzkum a vývoj podle krajů České republiky v r. 2005. Podíl výdajů na hrubém domácím produktu kraje.

Kraj	celkem	firmy
Pražský kraj	2,22	1,04
Středočeský kraj	2,76	2,40
Jihočeský kraj	0,99	0,53
Plzeňský kraj	0,74	0,53
Karlovarský kraj	0,11	0,10
Ústecký kraj	0,30	0,27
Liberecký kraj	1,12	0,95
Královéhradecký kraj	0,82	0,39
Pardubický kraj	1,35	1,19
Kraj Vysočina	0,57	0,55
Jihomoravský kraj	1,54	0,76
Olomoucký kraj	0,95	0,67
Zlínský kraj	1,14	1,07
Moravskoslezský kraj	0,73	0,57
Česká republika	1,42	0,92

Pramen: Český statistický úřad, Praha, 2006.

Ačkoliv jsou velmi nízké vstupy do výzkumu a vývoje v Karlovarském kraji často dávány do souvislosti s neexistencí vysoké školy hlavně technického zaměření, z pohledu konkurenceschopnosti a inovační schopnosti regionální ekonomiky je důležitější otázka vstupů na úrovni firem. Tabulka 3 nám ukazuje, že výše firemních výdajů na výzkum a vývoj zcela nekoreluje s existencí vysokého školství resp. jeho kvality v jednotlivých krajích (srovnej např. Pardubický a Zlínský, resp. Jihomoravský anebo Moravskoslezský kraj). Ačkoliv jsou výše uvedená srovnání relativně hrubá, ukazují, že objem vstupů do výzkumu a vývoje z pohledu krajů České republiky není přímo úměrný rozsahu a kvalitě univerzit a vysokých škol.

Z pohledu ekonomické konkurenceschopnosti Karlovarského kraje jsou však rozhodující soukromé (firemní) výdaje na výzkum a vývoj. Ty jsou v Karlovarském kraji zcela minimální (viz tabulka 3), z čehož vyplývá, že místní firmy nevěnují otázkám vlastních výzkumných a vývojových aktivit větší pozornost. Vědecko-výzkumné aktivity navíc vykazuje pouze malý počet subjektů (viz např. technologický profil České republiky). Tato situace má několik příčin. K rozpadu firemního výzkumu a vývoje došlo v průběhu transformace jako důsledek restrukturalizace firem (majetkové, organizační, výrobní). Tento problém postihl všechny kraje České republiky, ale Karlovarský kraj patří k nejvíce postiženým, neboť vykazoval vyšší koncentraci průmyslových oborů, které se dodnes plně nevypořádaly s restrukturalizací a vyznačoval se již dříve nižší mírou lokalizace aktivit výzkumu a vývoje. V případě přímých zahraničních investic pak do Karlovarského kraje přicházejí spíše technologicky nenáročné výrobní aktivity bez výzkumných a vývojových funkcí, které se orientují na využívání relativně levné a méně kvalifikované pracovní síly. Snížení poptávky po službách výzkumu a vývoje vedl k zániku, omezení resp. změně zaměření aktivit vědecko-výzkumných zařízení, jejichž počet je v kraji minimální [1], [3].

V Karlovarském kraji zcela chybí instituce zabývající se terciárním vzděláváním hlavně technického směru. Chybí také vědecko-výzkumné aktivity, které by nepřímo přispívaly k rozvoji inovačního podnikání (zázemia pro výzkum a vývoj, špičkoví odborníci v oboru, možnost kontaktu s novinkami ve svém oboru atd.).

V této souvislosti se ukazuje jako vhodný nástroj podpory konkurenceschopnosti založení technologického centra, podpora existující spolupráce místních firem s univerzitami v Praze, Plzni či Německu, obnova některých ústavů (např. Výzkumného ústavu balneologického) a podpora spolupráce místních firem v oblasti výzkumu a vývoje v Německu. Ačkoliv je tato spolupráce zatím vzácná, přesto její systematická podpora může iniciovat příchod progresivnějších činností – např. příchod německých firem do Karlovarského kraje nebo založení pobočky výzkumného pracoviště a následně i vznik specializovaného samostatného vysokoškolského pracoviště v Karlovarském kraji [24], [1], [3].

6 Závěr

V posledních letech dochází k zaostávání Karlovarského kraje za ostatními kraji České republiky. Příčiny je zapotřebí hledat především v oblasti lidských zdrojů a podnikových inovací. Regiony, k nimž Karlovarský kraj jistě patří a které mají problémy s lidskými zdroji (nízká vzdělanostní úroveň, relativně vysoká nezaměstnanost atd.) a nízkou mírou inovací, jsou v globalizované ekonomice mnohem více negativně ovlivňovány vnějším prostředím. Neschopnost reagovat na dynamicky se měnící podmínky vnějšího prostředí (snížená konkurenceschopnost) však nelze vnímat jako příčinu, nýbrž jako důsledek regionálně specifických problémů a absence jejich razantního řešení. Rozvoj resp. ekonomická výkonnost regionální ekonomiky není v podmínkách globalizace odrazem vývoje vnějšího prostředí, ale odrazem místních zdrojů a způsobu jejich využití.

Příspěvek vznikl v rámci projektu Ministerstva pro místní rozvoj České republiky č. WD-19-07 „Konkurenceschopnost malých měst v České republice“.

Použitá literatura

- [1.] ADÁMEK, P. - CSANK, P. - LICHTENBERK, L., ŽÍŽALOVÁ, P.: Konkurenceschopnost a podnikatelské prostředí – Karlovarský kraj. BermanGroup, Karlovy Vary, 2007.
- [2.] BLAŽEK, J. – CSANK, P.: Nová fáze regionálního rozvoje v České republice? Rukopis. 2007.
- [3.] Program rozvoje Karlovarského kraje (2007-2013). Karlovy Vary, 2007.
- [4.] BLAŽEK, J. - UHLÍŘ, D.: Teorie regionálního rozvoje: Nástin, kritika, klasifikace. Praha: Karolinum, 2002.
- [5.] MALINOVSKÝ, J.: Regionální konkurenceschopnost. Příklad moravskoslezský. In: Praca zbiorowa Gorny Slask i polnocne Morawy jako silny region transhraniczny Evropy srodkowej. Katowice: Akademia Ekonomiczna, 2001, s. 161-174.
- [6.] TVRDOŇ, J.: Regionálne disparity a ich obmedzovanie v období integrácie SR do EÚ. Monografie Ústavu slovenskej a svetovej ekonomiky Slovenskej akadémie vied. Bratislava, 2002.
- [7.] BOEKEMA, F. (ed.): Knowledge, innovation and economic growth. The Theory and practice of learning regions. Cheltenham: Edgar, 2001.
- [8.] BUČEK, M. a kol.: Regionálny rozvoj. Novšie teoretické koncepcie. Bratislava: Ekonóm, 2006.
- [9.] JEŽKOVÁ, R.: Regiony, mestá a konkurencieschopnosť. Sborník príspevků. X. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007, s. 65-69.

- [10.] MALINOVSKÝ, J. - SUCHÁČEK, J.: International competitiveness of the region. *ECON´01*, 2002, roč. 8 (č.1), s. 80-87.
- [11.] REHÁK, Š.: Regionálny rozmer poznatkovo založenej ekonomiky. In: Buček, M. a kol.: *Regionálny rozvoj. Novšie teoretické koncepcie*. Bratislava: Ekonóm, 2006, s. 41-94.
- [12.] RUMPEL, P.: *Lokální a regionální rozvoj v kontextu přistoupení České republiky k Evropské unii. Část 1*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003.
- [13.] REHÁK, Š. - BUČEK, M. - GAŠPARÍKOVÁ, J.: Small and Medium Sized Enterprises and Their Role in the Innovative Environment of the Bratislava Region. *Ekonomický časopis* 1/2003, s. 50-72.
- [14.] RUMPEL, P. a kol.: *Geografické aspekty evropské integrace*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007.
- [15.] SUCHÁČEK, J.: *Restrukturalizace tradičních průmyslových regionů v tranzitivních ekonomikách*. Ekonomická fakulta Vysoké školy báňské –Technické univerzity v Ostravě, Ostrava, 2005.
- [16.] TVRDOŇ, J.: Konkurencieschopnosť regiónov – vybrané teoretické problémy. In: *Sborník příspěvků. VIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, s. 209-212.
- [17.] MALINOVSKÝ, J.: Konkurencieschopnost – jedno z hledisek regionálního managementu. In: *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Regio 2002 a IMPA 2002*, Karlovy Vary. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 122-135.
- [18.] TVRDOŇ, J.: Regionálne aspekty integrácie Slovenska do Európskej únie. In: *Sborník příspěvků. VI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003, s. 241-250.
- [19.] MARTIN, R. (ed.): *Regional competitiveness*. London: Routledge, 2006.
- [20.] JEŽEK, J.: *Grenzüberschreitende Mobilität der Arbeitskräfte und Folgen des Eintritts der Tschechischen Republik (CR) in die EU am Beispiel des Karlsbader Bezirks*. *Sborník referátů z konference Obmejna območja – Határmenti terület – Grenzgebiete – Pohraniční regiony*, s. 47-57. 2001, Maribor: Univerzita v Mariboru, 2001.
- [21.] *Analýza vzdělávacích potřeb v Karlovarském kraji*. Hospodářská komora Poohří a Západočeská univerzita v Plzni, 2006.
- [22.] JEŽEK, J.: *Ekonomická restrukturalizace a inovační aktivity na území budoucího Karlovarského kraje*. In: *Revitalizace problémových regionů - ekonomická, environmentální a sociální hlediska jejich včleňování do Evropského prostoru*. *Mezinárodní vědecká konference*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 1998, s. 31-36.
- [23.] JEŽEK, J.: *Globalisierung und Regionalisierung der tschechischen Industrie. Eine Fallstudie aus Westböhmen*. In: *Internationale Geographie – Konferenz im Themenkreis von Globalisation- Regionalisation/ Regionalismus in Pécs*, Institut für Geographie. Pécs: Janus Pannonius Universität, 1999, s. 100-110.
- [24.] AB-AKCIMA: *Studie vytvoření technologického centra Karlovarského kraje*. 2005.